

УДК 378.091:[37.011.3-051:796+792.8]:005.336.5

Бермудес Д.В.

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНИХ МОДУЛІВ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено, що сучасні умови системи фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, перехід на модульне вивчення різних видів спорту, згідно нової навчальної програми з фізичної культури для учнів 1–4, 5–11 класів, розширює можливість фізичного вдосконалення школярів, їх різнобічної фізичної підготовки, дає можливість відбору учнями варіативних модулів. У зв'язку з цим, педагогіки-науковці, викладачі-методисти та фахівці з фізичної культури ведуть пошуки нових змісту, форм і методів підвищення якості підготовки вчителів фізичної культури сучасної школи, які повинні мати необхідну професійну підготовку для реалізації варіативної частини цієї програми. Досліджено, що структура готовності вчителя до професійної діяльності відрізняється своїми компонентами, залежно від певного напрямку роботи. На підставі узагальнення результатів розвідок вчених, які досліджували різні сторони професійної готовності вчителя, та власних наукових пошуків визначено, що структура готовності майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності складається з чотирьох структурних компонентів. Теоретично обґрунтовано мотиваційний, теоретичний, дієвий, проєктувальний компоненти структури готовності майбутнього вчителя фізичної культури та хореографії до означеного виду діяльності.

Ключові слова: *структурні компоненти, варіативні модулі, майбутні вчителі фізичної культури, готовність вчителя, професійна діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасні умови системи фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, перехід на модульне вивчення різних видів спорту, згідно нової навчальної програми з фізичної культури для учнів 1–4, 5–11 класів, розширює можливість фізичного вдосконалення школярів, їх різнобічної фізичної підготовки, дає можливість відбору учнями варіативних модулів. У зв'язку з цим, педагогіки-науковці, викладачі-методисти та фахівці з фізичної культури ведуть пошуки нових змісту, форм і методів підвищення якості підготовки вчителів фізичної культури сучасної школи, які повинні мати необхідну професійну підготовку для реалізації варіативної частини цієї програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прогрес у дослідженні проблеми готовності майбутніх учителів до їх професійної діяльності спостерігається з кінця 50-х років минулого сторіччя [6, с. 10]. Цей період характеризується розробкою науковцями змісту поняття та структури готовності вчителя до педагогічної діяльності.

Проведений нами аналіз словників свідчить про те, що поняття "компонент" (латин. componere – складати; componens – складовий) тлумачать як силу, що сприяє; часткову причину, яка має вплив на результат; як складову частину, елемент системи. А поняття "структура" визначається як сукупність стійких зв'язків між безліччю компонентів об'єкту, що забезпечують його цілісність і тотожність самому собі.

Як свідчить аналіз наукової літератури, ученими пропонуються різні підходи щодо структурних компонентів професійної готовності вчителя. У роботах Н. Кузьміної, Л. Кулікової, Р. Санжаєвої, В. Сластьоніна, О. Щербакова та інших, структура професійної готовності учителя відрізняється своїми компонентами [11, с. 9; 8, 113 – 114; 9, с. 226; 7, с. 17].

Зазначимо, що в контексті нашого дослідження особлива увага приділялась опрацюванню наукових робіт, присвячених визначенню структури професійної готовності саме вчителів фізичної культури.

Так, в дослідженнях М. Карченкової готовність вчителя фізичної культури до професійної діяльності розглядається як результат професійно-педагогічної підготовки, інтегральне багаторівневе утворення, яке включає психологічний, теоретичний, практичний, фізичний і психофізіологічний компоненти, які поєднані в блоки: теоретичної і практичної готовності, фізичного розвитку та фізичної підготовленості, психофізіологічної підготовленості та психологічної готовності, що утворюють єдину структуру системи професійної підготовки вчителя фізичної культури [4].

Дослідженнями М. Батішевої встановлено, що структура готовності студентів до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу включає: мотиваційний; когнітивний та операційно-діяльнісний критерії [2].

В структурі готовності вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності О. Антоненко розглядає сукупність мотиваційного, когнітивного, креативного, рефлексивного компонентів, що взаємообумовлені та пов'язані між собою [1, с.120 – 122].

Дослідженнями О. Котової встановлено, що результатом підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання постає підготовленість студентів до реалізації програми з фізичної культури для учнів 10 – 11 класів спортивного профілю, що забезпечується засвоєнням майбутніми вчителями фізичного виховання теоретико-методичних знань, сформованістю рухових навичок, опануванням проєктувальними та профорієнтаційними вміннями [5].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні визначених структурних компонентів готовності учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Отже, проаналізувавши наукову літературу ми з'ясували, що в дослідженнях вчених структура готовності вчителя до професійної діяльності відрізняється своїми компонентами, залежно від певного напрямку роботи. На підставі робіт вчених, які досліджували різні сторони професійної готовності вчителя ми зробили висновок, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності, буде успішною, якщо ця модель матиме такі структурні компоненти: мотиваційний компонент, теоретичний компонент, дієвий, проєктувальний (рис. 1).

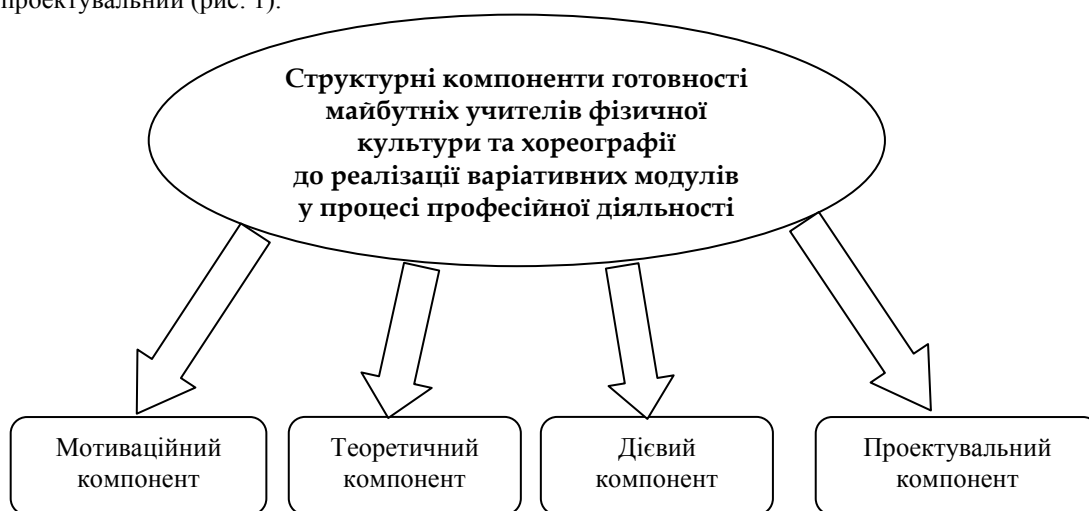

Рис. 1. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності

Мотиваційний компонент виражає усвідомлене ставлення вчителя фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності. Цей компонент є стрижнем, навколо якого конструюються основні якості вчителя фізичної культури та хореографії як професіонала, оскільки від того, чим мотивує вчитель фізичної культури та хореографії свою готовність до професійної діяльності, залежить характер його участі в навчальних процесах, досягнення результатів у навчанні і вихованні учнів.

Якщо брати до уваги, що мотивація – це система мотивів, або стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки [3, с. 103], а мотив – це внутрішнє бажання чогось досягти, тобто це предмет потреби [10, с. 55], то для багатьох майбутніх учителів фізичної культури такими предметами можуть бути пізнавальний інтерес, удосконалення себе для професійної діяльності, почуття обов'язку і відповідальності, уникнення незадоволення з боку викладачів, батьків тощо [12, с 70].

Позитивну мотивацію вчителя фізичної культури та хореографії до професійної діяльності засвідчує задоволення таких його особистісних і професійних потреб, як створення і застосування нового, підвищення педагогічної майстерності, подолання професійних труднощів, тобто забезпечує ефективну діяльність, саморозкриття педагога.

Наявність мотивів і цілей активізують прояв інших компонентів структури готовності майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації варіативних модулів в професійній діяльності.

Теоретичний компонент структури готовності об'єднує сукупність теоретичних знань, потребу у спеціальних знаннях, вміннях і навичках, що забезпечують професійну готовність майбутніх учителів фізичної культури до реалізації засобів фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах з урахуванням сучасних вимог діючої навчальної програми "Фізична культура. 1 – 4 класи", "Фізична культура. 5 – 11 класи". Цей компонент є результатом пізнавальної діяльності. Його характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), сформованість умінь і навичок майбутнього вчителя фізичної культури.

Дієвий компонент виявляється у володінні методичними вміннями та руховими навичками, а також у відповідній фізичній підготовленості для реалізації засобів варіативних модулів діючої навчальної програми з фізичної культури "Фізична культура. 1 – 4 класи", "Фізична культура. 5 – 11 класи" в професійній діяльності.

Зміст професійної діяльності вчителя фізичної культури передбачає інтенсивну рухову діяльність, так як процес навчання відбувається через різноманітність виконання фізичних вправ. Тому майбутні вчителі фізичної культури та хореографії окрім загальних педагогічних знань та вмінь, повинні володіти спеціальними якостями, які в більшій мірі залежать від рухово-технічного потенціалу. Сучасний учитель фізичної культури та хореографії повинен технічно безпомилково показувати фізичні вправи і володіти демонстрацією власної хореографічно-виконавської культури. Отже, особливістю професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури та хореографії є вміння досягати і зберігати певний рівень різнобічної фізичної підготовки, знати і вміти якісно і точно виконувати різні фізичні вправи і хореографічні елементи, бо саме через зоровий збудник, в першу чергу, з'являється уява про виконання рухової дії.

Реалізація дієвого компоненту неможлива без володіння учителем педагогічними здібностями. Педагогічні здібності в професійній діяльності вчителя фізичної культури реалізуються через сукупність різноманітних дій в педагогічних ситуаціях, які підпорядковані навчально-виховним цілям і спрямовані на вирішення конкретних педагогічних завдань. Для реалізації педагогічних здібностей учитель фізичної культури та хореографії повинен володіти педагогічними вміннями, що представляють собою сукупність різноманітних дій вчителя.

Не можливо уявити професійну діяльність учителя фізичної культури без його творчої активності. З появою у нього на базі знань, вмінь, власного досвіду певної творчої ідеї, здійснюється пошук нових оригінальних шляхів і засобів для реалізації варіативних модулів. Творчість в професійній діяльності вчителя фізичної культури визначається в здатності до креативності. Ознаками креативності є здатність до створення нового (оригінальне розв'язання завдань навчальної діяльності, імпровізація, експромт), нетрадиційний підхід до організації навчально-виховного процесу (відхід від традиційних схем), вміння творчо вирішувати будь-які професійні завдання (спроможність генерувати незвичні ідеї), взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей (оперативно і правильно оцінювати та швидко розв'язувати проблемні ситуації).

Творчий характер професійної діяльності безпосередньо пов'язаний з усіма визначеними нами структурними компонентами готовності учителя фізичної культури до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Проектувальний компонент виявляється в розумінні вчителя фізичної культури та хореографії мети, завдань, методів, засобів навчання і способів організації учнів на уроці, умінні раціонально планувати навчально-виховний процес при впровадженні різних форм фізичного виховання з елементами хореографії.

Уміння раціонально планувати навчально-виховний процес з фізичної культури з елементами хореографії з урахуванням функцій педагогічного планування полягають: у передбаченні очікуваного результату; у передбаченні використання найефективніших засобів, методів і способів організації фізичного виховання; на основі біологічних закономірностей логічної послідовності засвоєння навчального матеріалу; у корекції планів в залежності від наслідків групового та індивідуального контролю.

Складання документів планування вимагає від вчителя фізичної культури та хореографії дотримання ряду вимог: забезпечити можливість оперативного внесення коректив; спиратися на загальні і методичні принципи фізичного виховання; реальність; конкретність; наочність.

Проектувальний компонент передбачає вміння вчителя виконувати підготовчу роботу і визначати:

– обсяг матеріалу, який належить засвоїти учням даного класу в навчальному році. З цією метою вчитель аналізує навчальну програму, пов'язує її з місцевими умовами, рівнем підготовки класу, інтересами учнів і т.п.;

– склад учнів (стан їх здоров'я, рівень фізичної підготовки і фізичного розвитку, обсяг засвоєних знань);

– рівень роботи з фізичного виховання за попередні роки і стан матеріальної бази школи;

– кліматичні умови населеного пункту, екологічний стан;

– загальні і спортивні традиції школи, громадян.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Аналізом наукової літератури з'ясовано, що в дослідженнях вчених структура готовності вчителя до професійної діяльності відрізняється своїми компонентами, залежно від певного напрямку роботи. На підставі робіт вчених, які досліджували різні сторони професійної готовності вчителя фізичної культури ми зробили висновок, що готовність майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності, буде успішною, якщо ця модель матиме такі структурні компоненти: мотиваційний компонент, теоретичний компонент, дієвий, проектувальний.

Відповідно до кожного компонента структури нами буде сформульовано критерії, на основі яких визначено показники готовності майбутніх вчителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів в професійній діяльності.

Використані джерела

1. Антоненко О. Структура готовності вчителя фізичного виховання до інноваційної навчальної діяльності / О. Антоненко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2006. – №2. – С.120 – 122.
2. Батищева М. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. "Теорія і методика професійної освіти" / Марина Робертівна Батищева / Луганський Нац. уні-т ім. Тараса Шевченка – Луганськ. 2009 – 22 с.
3. Іваній І. В. Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту : навч.-метод. Посібник / І. В. Іваній. – Суми : Університетська книга, 2014. 128 с.
4. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. "Теорія і методика професійної освіти" / Марина Володимирівна Карченкова / Нац. пед. ун-т ім. Драгоманова – К.2006 – 19 с.
5. Котова О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. "Теорія і методика професійної освіти" / Олена Володимирівна Котова / Луганський Нац. уні-т ім. Тараса Шевченка – Луганськ. 2011- 20 с.
6. Кравчук Т. М. Педагогічна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання у вищих педагогічних закладах України (20 – 80 рр. ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Тетяна Миколаївна Кравчук. – Харків., 2004. – 20 с.
7. Педагогічна майстерність : Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – 2-е вид., допов. і переробл. К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
8. Санжаева Р. Д. Психологическая подготовка студентов к педагогической деятельности / Р. Д. Санжаева // Личность в системе деятельности : тез. докладов Региональной науч.-практ. конф. – Новосибирск : НГПУ, 1993. – С. 113 – 114.
9. Слостенін В. А. Педагогіка професійного образования : учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / под ред. В. А. Слостеніна. – М. : Академия, 2004. – 368 с.
10. Тимошенко О. В. Оптимізація професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури : монографія / О. В. Тимошенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 421 с.
11. Хозяинов Г. И. Акмеология физической культуры и спорта / Г. И. Хозяинов, Н. В. Кузьмина, Л. Е. Варфоломеева. – 2-е изд. стер. – М. : Издательский центр "Академия", 2007. – 208 с.
12. Яковець Н. І. Вступ до спеціальності : Навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей / За ред. Н. І. Яковець ; 2-е вид. випр. і допов. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006 – 157 с.

Bermudes D.

STRUCTURAL COMPONENTS OF READINESS OF FUTURE PHYSICAL TRAINING AND CHOREOGRAPHY TEACHERS FOR IMPLEMENTATION OF VARIANT MODULES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL ACTIVITY

The article determines that the current conditions of the system of physical education in general education institutions, the transition to the modular study of various sports, according to the new curriculum on physical training for pupils of 1-4, 5-11 classes, extends the possibility of schoolchildrens' physical improvement, their diverse physical training, makes it possible for students to select variant modules. Thereby, pedagogues-scientists, teacher-methodologist and physical training specialists are looking for new content, forms and methods for improving the quality of physical education teachers' training of the modern school, which must have the necessary professional training to implement the variational part of this program. It was researched that the structure of teacher's readiness for professional activity differs by its components, depending on a certain direction of work. Based on the generalization of the research results of scientists who examined various aspects of teacher's professional readiness and own researchs, it was determined that the structure of readiness of future physical training and choreography teachers for implement the variant modules in the process of professional activity consists of four structural components. It was theoretically substantiated motivational, theoretical, effective and design components of readiness of future physical training and choreography teachers for stated type of activity.

Key words: structural components, variant modules, future physical training teachers, teacher's readiness, professional activity.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2017